

NEODVISNOST

Izhaja tedensko — Velja po pošti dostavljen: na mesec
Din 6.—, za tujino na mesec Din 10.— — Oglasi po tarifi

Tednik za vsa javna vprašanja

Uredništvo in uprava: Maribor, Ulica 10. oktobra — Telefon:
26-16 — Rač. pošne hran. 17.160 — Rokopisov ne vračamo

»...samostojno, vsakega gospodstva tujih narodov prosto in na demokratski podlagi osnovano državno telo...«

Iz razgovora z g. dr. Kukovcem o Majski deklaraciji

Ker se pri nas danes toliko in tako različno piše o majski deklaraciji, smo stopili h g. dr. K u k o v c u, da nam v kratkih potezih naznači okoliščine in pomen velikega ljudskega gibanja, ki ga je sprožila ta gotovo pomembna akcija v razvoju slovenskega naroda.

Po uvodnih ugotovitvah o obravnavanju teh vprašanj po našem dnevnem tisku, ki na eni strani poudarja in povečuje važnost deklaracije, na drugi strani pa jo omalovažuje, smo stavili gosp. dr. Kukovcu prvo vprašanje:

Kakšno je bilo razpoloženje slovenskih ljudskih množic ob objavi majske deklaracije. Ali je bilo na njo pripravljeno?

Ob koncu velike vojne je bilo slovensko ljudstvo radi dolgotrajnosti vojne, političnega pritiska in terorja že tako utrujeno in izčrpano, da si je od srca želelo kakršnekoli rešitve. To in pa vesti o neuspehih na fronti ter o Wilsonovi ideji samoodločbe narodov, je bila psihološka podlaga za aktivnost množic, ki so sijale k dejanjem. Na deklaracijo kakršnekoli vsebine, ki bi naredila konec njegovemu trpljenju je bilo torej povsem pripravljeno.

Na kaj je slovensko ljudstvo v majski deklaraciji polagalo največjo važnost? Kaj ga je pritegnilo k gibanju, ki ga je sprožila majniška deklaracija?

Ljudstvo prav gotovo ni slepo sledilo dunajskim podpisnikom. Bilo je že toliko zrelo, da je prav dobro vedelo, kaj zahteva. Največjo privlačnost je tvorila gotovo ideja osamosvojitve in osvoboditve, ki jo je čutilo slovensko ljudstvo za morda nekoliko medlimi besedami

majske deklaracije.

V čem je največji pomen majske deklaracije za tedanjo dobo?

Mnenja o pomenu majske deklaracije so zelo različna. Zavedati se je treba, da so njeno obliko opredeljevale politične okoliščine. Radi oblike torej njenega pomena ne smemo omalovaževati. Gotovo je tudi, da se tedaj še slovensko ljudstvo ni moglo povzpeti do razgledanosti in državno pravnih načrtov »Preporodovcev«, ki so bili vendarle izjema. Posebno je treba poudariti, da je majska deklaracija ustvarila enotnost slovenskega naroda, da je zbrala okoli sebe vse narodne sile, jih za svoj program združila, razgibala in dvignila politično samozavest širokih ljudskih množic in željo po svobodi in samostojnem življenju.

Kaj je za današnji položaj Slovencev na majniški deklaraciji najbolj pomembno?

Ljudje, ki so se tedaj izrekli za njo, so globoko občutili vse njene zahteve, tako tudi za zahtevo po demokraciji, ki so jo tu v novi državni tvorbi zajamčeno hoteli imeti. Niso si želeli le svobode pred avstrijskim političnim terorjem, ampak predvsem najširšo demokracijo, ki bi naj obsegala vsaj splošno in tajno volilno pravico, čeprav v majski deklaraciji ni bila izrecno omenjena, saj so jo imeli tedaj in še pred njo. Naključje je, da imajo danes, ob njen dvajsetletnici, njeni dunajski podpisniki vse možnosti v rokah, da pa tudi glede te točke izpolnijo in ne le da se na njo sklicujejo.

Dr. Ivan Prijatelj

V nedeljo 23. maja je umrl v Ljubljani dr. Ivan Prijatelj, profesor modernih slovanskih literatur na naši univerzi. Kot spomin na velikega učenjaka in umetnika objavljamo nekaj stavkov iz enega njegovih številnih in tehtnih del.

»Kadarkoli sem se na svojih potih komu predstavil, vselej in vsakomur sem moral predstaviti tudi svojo domovino: kje leži, kaj hoče, kaj dela in na kakšno dejanja opira svojo zahtevo po majhnem prostoru na soncu? In v tistih časih sem pisal skice naše domovine: napisal sem jih za Madžare, za Nemce, za Srbe in Ruse, pripovedoval jih od ust do ust celo daljnim Fincem. Vsakdo je zahteval samo sliko brez razglabljanj, brez postajanj, brez preiskovanj. A jaz sem ob vsaki besedi, ki sem jo zapisal, čutil vedno bolj praznoto in gluhotu vse-

ga tega, kar sem od svojih učiteljev in iz naših knjig vedel o naši preteklosti. Strastno se mi je zahotelo, stopiti v intimiteto zvezo, v podrobnejši, neposrednejši dotik z njimi, ki so snovali tenko nitko slovenskega kulturnega življenja iz dobe v dobo. In vzel sem v roke knjigo za knjigo, od Trubarjevega katekizma do tega, kar je včeraj izšlo. Proučil sem protestantizem, da bi v njem našel prvi zasutek one nitke, ki se imenuje ideja slovenskega naroda. Zasledoval sem, kako se je trgala ta v katoliški reakciji, se krepčala v prosvetljenosti Zoisovega kroga, se ovijala v francoskem interregnu že okrog administracije, akademsko se napela v Čopovem krogu, liki zlata struna zazvenela v geniju naroda v Prešernu, in se potem na drobno zapletla najprej v politične, potem tudi kulturne in sploh socialne svrhe.«

Kmetje Poljske se zbirajo

Zadnje mesce smo brali večkrat o zbiranju poljskih kmetov, o pogajanjih med opozicijskimi demokratskimi strankami in o nezadovoljstvu poljskega ljudstva z današnjo poljsko notranjo in zunanjo politiko.

Za binkošti in tudi zadnjo nedeljo je priredila Združena ljudska stranka mnogo zborovanj. V nad 200 okrajih se je zbralo na ljudskih taborih

milijon kmetov. V Jaroslavu v Malj Poljski se je zbralo n. pr. 50.000 kmetov, v Jaslu 25.000. Pridružili so se ponekod tudi socialistični delavci.

Kmetje so na taborih zahtevali popolne politične pravice za ljudstvo, parlamentarne volitve po demokratskih načelih in amnestijo zaprtih in izgnanih kmečkih in delavskih voditeljev.

Proti tujemu prodiranju na Balkanu in v Srednji Evropi

Češkoslovaška, Avstrija, Madžarska.

Spletkarstvo Italije in Nemčije v Srednji Evropi, večni poizkusi, da se razbije tako ali tako Malo antanto, so prisilili zlasti Češkoslovaško, da poišče možnost sporazuma, zlasti z Avstrijo, ki je danes, vzlic njenim »prijateljskim« zvezam z Italijo, ravno tako ogrožena v njeni državni samostojnosti.

Italija je po svoji navadi spet zatajila Avstrijo, to pot v korist Nemčije. Skupna nevarnost je približala obe ogroženi dr-

žavi in vse izgleda, da bo prišlo v kratkem do tesnega sporazuma med njima. Pa še več. Na to pot mora končno kreniti tudi Madžarska, ako noče ostati osamljena. Sporazum med državami donavškega področja bi močno konsolidiral gospodarsko in politično stanje v Srednji Evropi, zlasti pa položaj Češkoslovaške in Avstrije. Naravno, da bi se morala končno pridružiti takemu bloku tudi Madžarska in ostale zainteresirane države. To bi izločilo iz obdonavskega področja Italijo in Nemčijo.

Trbovlje...

Prvega junija bo trinajsta obletnica krvavih trboveljskih dogodkov, ko so organizirane skupine Orjune strahovale slovensko delovno ljudstvo. Prvega junija 1924. so fašisti priredili pohod na Trbovlje. S pompom in slavljenjem so hoteli streti ta najtrši antifašistični oreh. Toda na oboroženo izzivanje je dalo delavstvo oborožen odpor. V tem boju proti orjunaškim četašem so padle prve žrtve antifašistične borbe v Sloveniji, trije trboveljski rudarji in mlada rudarjeva hčerka. Rudar Fakin iz Zagorja pa je bil kot talec na zverinski način umorjen v trboveljskem kamnolomu.

Spomin na trboveljske dogodbe in poznejši razvoj naj nam bo obenem nauk. V tem, kar se je zgodilo v Trbovljah, je svetel primer, kako se je delavstvo že tedaj z vso odločnostjo borilo proti fašizmu. Še važnejše pa je, da se je po dogodkih v Trbovljah združilo delavstvo in tedanja SLS in skupno in složno udarilo proti orjunaškim teroristom.

Socialistični listi, listi delavske levice in pa katoliški tisk so razvili ostro kampanjo proti Orjuni. Uspeh je bil ta, da je kljub reakcionarnemu PPŽ (Pašić—Pribečević—Žerjav) režimu, ko so orjunaši uživali največjo podporo, Orjuna začela izgubljati oporo tudi pri tistih malomeščanskih naprednih krogih, kjer jo je prej imela. Orjuna je začela hirati; slovenske in demokratske sile so tedaj začasno zmagale.

Danes se nahajamo pred odločilnimi dogodki. Zato se moramo ob trinajstletnici prvega junija in ob spominu na njegove antifašistične žrtve še bolj kot kdaj prej zavedati, da je tudi danes potrebna še tesnejša zveza vseh, ki so za demokracijo, tesno sodelovanje pristašev bivše SLS, socialistov in sploh vseh slovenskih demokratskih sil. — Z željo, da bi do te skupnosti čimprej prišlo, praznujemo spomin na trboveljski spopad in njegove antifašistične žrtve. —

A. S., Trbovlje.

Domača politična kronika

Adam Pribečević bo še ves mesec na političnem potovanju po Hrvaški. — Vodne bosanskih pristašev bivše Zemljoradničke stranke žele spremeniti naslov v »Srbsko zemlj. stranko«. A. Pribečević jih opozarja, da naj kmečka stranka ne bo nacionalna, temveč razredna in odprta knetom vseh narodnosti. — Na shodu JNS v Dubrovniku je povedal g. Andjelino, da je zahteva po izvolitvi ustavotvorne skupščine plod omejenosti ali slabih namer. — G. Banjanin pa je skušal poslušalce prepričati, da JNS ni fašistična in ni organizirana od zgoraj. — Tajnik beograjske industrijske zbornice je povedal, da je Beograd že politični center, gospodarski bo pa kmalu postal. — G. nadškof koadjutor Stepinac je odredil, da se vrše v vseh cerkvah pridige proti komunizmu, ki je kazen božja, ker so ljudje prezrli in prelomili božji zakon. — Jugoslovanski novinarji so poslali Musoliniju pozdravno brzojavko in zahvalo za sprejem. — G. Kreft Ivan, ki je bil obtožen prekršitve točke 4. zakona o zaščiti države radi razširjanja nekih letakov, je bil oproščen. Zagovarjal se je na svobodi. — »Samouprava« poroča, da je prenesel Ante Pavelić centralo teroristične organizacije »Ustašev« v Kanado. — Neka nemška družba razširja svoj delokrog po vsej Bosni in Južni Srbiji, kjer ji dišijo bakreni rudniki.

Tuja politična kronika

V Albaniji je zatrt upor, ki je bil spet le izbruh trenja za oblast med političnimi klanki in generali. — Von Papen je podal ostavko na mesto nemškega poslanika na Dunaju. Baje je ostavka v zvezi z odkritjem ilegalne nar. soc. stranke v Avstriji. — V Nemčiji se množe aretacije delavstva, ki ga obtožujejo organiziranja ljudske fronte. — »Nemška stranka svobode« je izdala letak, ki v njem obsoja bombardiranje španskih mest po nemških letalcih in konča z geslom »Živela Nemčija!« — Na sovjetsko-mandžurski meji je prišlo do streljanja, ker je hotela skupina japonskih telegrafistov povezati svoje telefonske vode s sovjetskimi kablji. — Francoski skrajni desničar Doriot je predlagal združitev vseh nacionalističnih strank, kar je predsednik socialne stranke (»Ognjenih križarjev«) De la Roque sprejel. — Španski kapitalist Juan March, ki zalaga za denarjem Franca, je odpotoval v Rim k pogajanjem. — V britanski spodnji zbornici je nastal nemir, ko je glasovala Delavska stranka proti visokim postavkam za civilno listo kraljeve hiše.

LUŽISKIM SRBOM JEMIJE FAŠIZEM PRAVICO DO ŽIVLJENJA.

V Dolni Lužici je prenehal izhajati »Srbski Časnik«, ljudski koledar »Pratija« je bil zaplenjen, češ, dovolj je nemških koledarjev. Edini gornjelužiški dnevnik »Serbske Nowiny« sme pisati le to, kar prinašajo nemški listi in ničesar iz življenja Slovanov. Nemška vlada je predpisala edinemu političnemu društvu »Domovina« nova pravila, ki omejujejo Lužičane kot slovansko govoreče Nemce, dovoljujejo pa vstop v društvo vsem Nemcem. Odbor je pravila vrnil, oblast pa je društvo razpustila. — V Šolah imajo prednost Nemci, slovansko mladino pa izključujejo.

Tako poroča »Istra«. Med tem ko Lužiški Srbi umirajo pod peto nemškega imperializma, pa se med nami še najdejo zagovorniki nemško-italijanskega zblizanja in celo organizatorji Tehniške unije in njenih privrsev.

Sovražnik narodov in ljudstva ni ljubezen do naroda, pač pa šovinizem. Ljubezen do svojega naroda ne zahteva od nas, da ne ljubimo drugega naroda.

Pravica do kritike, do kritike v vseh področjih, je pravica politične iniciative.

Masaryk.

Mladina bo morala braniti evropsko demokracijo.

Angleški ministrski predsednik Baldwin je ob svoji demisiji naslovil na angleški narod, zlasti na angleško mladino poziv, da naj brani vedno demokratske tradicije angleškega imperija. Rekel je, da je Anglija največji poizkus velikega imperija v zgodovini in da more ta ogromni imperij dalje obstajati in se razvijati le, ako ostane zvest načelom sporazuma in demokracije. Angleška mladina bo morala — je dejal — vsikdar braniti demokracijo z vsemi sredstvi, da zagotovi Angliji in svetu mir in napredek. Te besede ne veljajo samo mladini Anglije, veljaja mladini vsega sveta.

Naročite „Neodvisnost“

Učitelji in gibanje slovenskega delovnega ljudstva

Odnosi naše inteligence do širokih plasti delovnega ljudstva tvorijo svoje posebno poglavje v naši narodni zgodovini. Kljub temu, da so duševni delavci zavzeli po svojem družbenem položaju in po svojih plačah še tako različne stopnje —

V vrstah inteligence zavzema učiteljsvo svoj poseben položaj; ne morda vsled drugačne mentalitete in drugačne duševne usmerjenosti od ostale inteligence, temveč vsled svojega službenega položaja. Vržen v sredino naše vasi ali pa v industrijski kraj med delavce, često edini intelektualci v tej sredini, je imel ne le največ prilike, temveč tudi poklicno dolžnost, da zaživi s to sredino in se pri svojem delu nasloni na svojo najbližjo okolico, t. j. na našega kmeta in delavca; potrebe in zahteve te najbližje okolice bi morale dajati linijo njegovemu delu. Bi morale, pa niso.

Deloma vsled vzgoje, deloma vsled svojega nestalnega položaja ali pa bednega gmotnega stanja je le prečesto postal za drobtinico,

orožje v rokah sebičnih izkoriščevalcev naše vaške in industrijske revščine ali pa za skromno obljubo boljšega službenega mesta up in nada raznih političnih kalinov, pri čemer se navadno ni vprašal, koliko je njegovo delo in početje v skladu s potrebami ljudstva, kar je povsem razumljivo, ker je smatral delovno ljudstvo za objekt, kakor n. pr. poslanski kandidat, ki je prišel nabirati svoj volilni kontingent na vas.

Na drugi strani je pa popadel učitelja kakor vso našo ostalo inteligenco histeričen strah pred vsakim, predvsem pa pred političnim gibanjem delovnih množic. Ta strah je izvirajal od tod, ker naš intelektualci nikakor ni mogel razumeti, da bo v državi, kjer bo imel kmet in delavec odločilno besedo, dober in lojalni uradnik mnogo boljše plačan — seveda življenjskemu standardu odgovarjajoče — in po svojem socialnem položaju veliko bolj zasiguran, Ta strah je imel pa še tudi to žalostno posledico, da je postal uradnik vedno bolj ponižen sluga

Tu smo našli nekaj dejstev, ki so nujno razdvajala intelektualce in delovno ljudstvo; seveda vse dotlej, dokler se tudi naš intelektualci ni znašel v nevzdržnem položaju. To novo stanje je bilo predvsem za našega učitelja občutno. Znašel se je v precepu. Na eni strani moč tradicije in navezanost na vso mavlako preteklosti, na drugi pa njegov vedno težji gospodarski in socialni polo-

žaj, nesigurnost in nestalnost na mestu in v službi, izigravan in razočaran nad raznimi narodnimi voditelji in političnimi klikami, je postal tako vedno bolj soroden skozi stoletja izigravanemu in razočaranemu kmetu in delavcu. Začutil je sorodstvo te sile, ki se bje že skozi stoletja za svoje mesto pod solncem. Hočeš-nočeš, je moral spoznati, da ne bo v stanju uspešno voditi boj za zboljšanje svojega položaja ločeno in osamljeno, ampak da se bo moral nasloniti na tistega, ki vodi sorodno borbo. Kakor bo vprašanje naše šole na vasi in v industrijskem kraju rešeno ugodno le tedaj, kadar se bo naslanjalo na široke plasti kmečko-delov. ljudstva, tako bo tudi učiteljsko vprašanje rešeno ugodno le tedaj, ko bo vključeno v široko ljudsko gibanje; kajti gmotno in socialno vprašanje stanu spada v okvir socialnega vprašanja in nosilec social. vprašanja so široke plasti delovnega ljudstva.

Del učiteljsva je ta dejstva že dožgal in spoznal, ter stopil v gibanje za življenjske potrebe in zahteve slovenskega naroda, katerega predstavlja slovenski kmet in delavec. Drugi del motri to gibanje z neko skepsjo, češ, dovolj je političnega izigravanja. Ta del nikakor ne more iz tradicionalne zakoreninjenosti in si ne more predstavljati gibanja za slovenske gospodarske, socialne, kulturne in politične zahteve brez politične klike, ki naj načeluje vsakemu gibanju, kakor se je to dogajalo v preteklosti. Naše delovno ljudstvo se je pa začelo zavedati, da je subjekt slovenskega naroda in vsled tega je začelo obračunavati s tradicionalnimi političnimi klikami, ki so ga prilepale na rob propada. V njegovem gibanju in zahtevah je program slovenskega naroda.

V tem nenapisanem programu je vsebovano vprašanje naše šole in vprašanje slov. učitelja. Prej ali slej bo slov. učitelj to moral doumeti, stopiti aktivno v gibanje in doprinesiti svoj delež k lepšemu dnevnomu našega naroda, zakaj »enkrat živimo, — Slov. učitelj.

SNAGNOST PRI NAS IN DRUGOD.

V pariškem »Paris-Soir« smo te dni brali zanimivo statistiko, koliko kopalnih kadi premorejo razni narodi. Naslednje številke povedo, koliko kopalnic ima povprečno 1000 prebivalcev v navedenih državah: Združene države 35, Sovjetska Rusija 33, Anglija 31, Nemčija 26, Švica 21, Danska 20, Nizozemska 19, Belgija 18, Francija 14, Japonska 12, Čehoslovaška 10, Norveška 8, Madžarska 7, Italija 6, Poljska 5, Španija 5, Portugalska 4, Grčija 3, Romunija 2, Jugoslavija 1, Albanija 0.1.

Slovenski gospodar

KMEČKE ZBORNICE.

Uredba o kmetijskih zbornicah je bila potrebna stvarne preosnove še pred uveljavitvijo.

Službeno ali uradno gre po besedilu uredbe za »kmetijske zbornice«. Mi sicer želimo in zahtevamo »kmečke zbornice«, kar je nekaj drugega.

Vsaka banovina dobi svojo kmetijsko zbornico. Volitve v Sloveniji, in sicer predhodno v občinskih odborih so bile izvedene že dne 23. maja. Občinski odbori vsakega okraja zase so namreč izbrali ali določili s svojih področij skupaj 50 okrajnih zborničnih volivcev (»volivnih mož«). Le-ti so porazdeljeni na poedine občine ali skupine občin na osnovi skupnega zemljiško-knjižnega (katastrskega) čistega dohodka tistega okraja, odnosno v razmerju zemljiško-knjižnega čistega dohodka ene občine do skupnega zemljiško-knjižnega čistega dohodka vsega okraja. Teh 50 okrajnih zborničnih volivcev bo izvolilo določenega dne na sedežu pristojnega okrajnega načelstva enega zborničnega svetnika z enim namestnikom. Tako bo imel vsak okraj svojega zborničnega svetnika.

Volijo pa odbori prav vseli občin: kmečkih, trških, mestnih, industrijskih. Brez razlike. Povsod s čisto enako volilno pravico.

smatramo, da je že samo način volitev v kmeč-

ke zbornice, vse vprek po občinskih od bornikih in mestnih svetnikih, temeljito zgrešen. Kaj bi rekli trgovci, obrtniki, industrijci, delavci, advokati, zdravniki, ako bi si ljudje s kmečke grude prisvajali kakršnokoli volilno pravico za njih stanovska zastopstva, za njih zbornice! Razglasili bi jih za drzneže in norce. Po pravici. Kmet pa naj mirno gleda, kako mu drugi krojijo usodo? Tu je spoštujemo, svojega ne damo. To naj velja za vse stanove enako, pa bo nam vsem zasijalo lepše sonce.

Ne bomo govorili tokrat o tem, kdo se vse pride v kmečko zbornico. Sestavitelji ter njih pomočniki in uredniki uredbe o kmetijskih zbornicah nam niso prav znani. O pomembnejšem sodelovanju kmetstva nič ne vemo. Mirno počakajmo, kaj bo iz vsega tega! Da bi ne bilo hujših presenečenj! Po našem skromnem mnenju je uredba o kmetijskih zbornicah

Če se pokaže, da je naša slaba domneva le preveč črna, bomo vse, kar smo danes neugodnega samo tako mimogrede rekli o novem zastopstvu kmečkega stanu, z veseljem preklicali in dali zadoščenje vsem tistim, ki so drugačnega mnenja.

Čudno, pa je vsekar to, da ni pri naših pravih kmetih skoraj nobenega zanimanja za to stvar, ko bi bilo pričakovati baš nasprotno.

— A. Ž.

Našim kmetovalcem obetajo nove kredite

Nadaljevanje.

Nastane vprašanje, kakšne naj bodo zahteve srednjih in malih kmetov v pogledu na kreditno politiko vlade in državnih denarnih ustanov in katere zahteve bi najbolj ustrezale potrebam srednjih in malih kmetov. Na to vprašanje ni mogoče odgovoriti z enim novinskim člankom, ker bi bilo treba upoštevati še ostala področja gospodarske politike vlade. Poudariti je pa treba predvsem sledeče: Tudi v naši trgovinski politiki bi bilo treba prenehati s pretiranim podpiranjem (favoriziranjem) izvoza naših kmetijskih proizvodov, sirovin itd. v Nemčijo in Italijo, kateri državi sta sicer dobri odjemalki, toda slabi plačniki našega blaga, kakor dokazujejo težkoče, ki so jih imeli izvozniki pred nekoliko meseci v trgovini z Nemčijo. Italija in Nemčija zaradi njunega netovnega gospodarskega položaja ne moreta plačati uvoženega blaga z devizami, to je tako rekoč z denarjem, ampak le s svojimi industrijskimi proizvodi. Zapadnoevropske demokratične države in Združene države Severne Amerike pa si vprav sedaj z vsemi silami prizadevajo, da bi odpravile vse ovire za svobodni trgovinski promet med posameznimi državami

in tako omogočile svobodno izmenjavo blaga in denarja na svetovnem trgu, brez katere je vsak trajnejši gospodarski procvit nemogoč. Pravkar je pravi čas, da se najtesneje povežemo z zapadno-evropskimi demokracijami tudi v gospodarstvu, kar bi nam vsekakor doneslo večjo korist, kakor pa gospodarska zveza z nekaterimi srednjeevropskimi državami. Smotno gospodarsko sodelovanje v navedenem smislu bi rodilo boljše cene za pridelke našega kmeta in ga tako tudi gospodarsko dvignilo, na drugi strani pa bi tudi naša država prišla do virov ustreznih kreditnih sredstev za obnovo in napredek našega kmetijstva; kajti znano je, da razpolagajo Francija, Anglija in Združene države Severne Amerike z ogromno večino na svetu razpoložljivega denarnega kapitala. Gospodarskemu sodelovanju z zapadno Evropo bi sledilo politično sodelovanje vse zapadnoevropske demokracije, kar bi imelo blagodejni vpliv tudi na ureditev naših notranjih političnih razmer v duhu demokracije, kakor bi najbolj ustrezalo željam ogromne večine prebivalstva Jugoslavije.

— O.

Delavski abecrnik

Minimalne mezde in draginja

Od jeseni lanskega leta so začele cene življenjskih potrebščin naglo rasti. Pšenica se je dvignila od 1 Din na 1.80 Din za 1 kg, rž od 0.90 na 1.40, ječmen od 0.70 na 1.25 in koruza od 0.70 na 1 Din za kilogram. Istočasno so cene mesa zrasle na dvakratno prejšnjo višino, cene vseh kmečkih pridelkov so se pa na splošno povišale za 20 do 80%. Obлека in čevlji so se podražili za najmanj četrtino. Povprečno se je podražilo vse za 30—40 odstotkov.

Kmetje in obrtniki bodo od naraščajoče draginje imeli res nekaj koristi. Vendar se krvavo motijo tisti, ki mislijo, da bodo svoje pridelke in proizvode prodajali res za polovico dražje kot prej. Kaj šel! Glavni dobiček posnamejo tu kakor povsod drugod veletrgovci, veleposelniki in špekulanti, ki bodo nakupovali od malih kmetov pridelke po precej nižjih cenah kot bodo pa sami prodajali. Kmetu bo pri vsem ostal le majhen zaslužek, ki ga pa itak požro stalno naraščajoči državni davki in samoupravne doklade,

Naš

kmet je poleg tega do vratu v dolgovi. Saj pride skoraj na vsakega slovenskega kmeta povprečni dolg 9570.— Din, ki ga bo tudi moral plačati. Kar je še ostalo od dobička po plačilu davkov, požro obresti in dolg, tako da kmetu samemu ne bo ostalo niti toliko, da bi si nakupil življenjskih potrebščin, ki jih sam nima, ki so se pa vse tudi podražile. To velja seveda za večje posestnike in srednje kmete, kajti mali kmetje imajo tistega, kar pridelajo, še zase premalo, kaj šele, da bi komu kaj prodajali.

Kaj pa delavci? Ali se jim ob naraščajoči draginji povišajo mezde?

Od 1. 1930. dalje delavske mezde stalno padajo. Če je delavec zaslužil 1. 1930. na dan 26.56 Din, zaslužil danes le še 21.97 Din. S tako mezdo približno 550 Din mesečno se je delavec že pred draginjo komaj preril, danes pa, ko se je vse podražilo za tretjino ali polovico, ta mezda na noben način ne bo zadostala.

Po čl. 2. Uredbe o minimalnih mezdah sme določiti ban za kvalificirane delavce, zaposlene v industrijskih, obrtnih, trgovinskih, prometnih, rudarskih, gozdnih bančnih in podobnih podjetjih tudi višjo minimalno mezdo od dveh dinarjev na uro. Za nekvalificirane delavce sme pa ban določiti minimalno mezdo v okviru 10% pod in 50% nad osnovno mezdo (2 Din na uro), kar pomeni, da se sme mezda nekvalificiranih delavcev gibati v mejah 1.90—2.50 Din.

V četrtem odstavku istega člena pa piše, da mora ban pri določanju minimalne mezde upoštevati gospodarske in socialne razmere, zlasti pa življenjske in proizvodne stroške v območju banske uprave.

V bližnji bodočnosti bo ban Dravske banovine določil minimalne mezde za svoje področje. Če bo izvajal navodila

uredbe, bo moral upoštevati tudi draginjo in določiti minimalne mezde najmanj tako, da si bo mogel delavec z novo določeno mezdo kupiti vsaj toliko, kot si je kupil lansko leto, ko draginje še ni bilo. To se pravi, če je delavec zaslužil prej 2 Din na uro, mora zdaj zaslužiti najmanj 2.80 Din; če je zaslužil prej 3 Din, mora dobiti zdaj 4.20 Din na uro. Pri vseh vrstah mezd, pri kvalificiranih delavcih, pri nekvalificiranih, pri pomožnih delavcih in v krajih s pod 5000 prebivalci in pri delavcih pod 18 leti se more določiti minimalna mezda tako, da bo znašala 40% več, kot je pa znašala pred nastopom draginje. Če zaslužijo veletrgovci in podjetniki več, ko svoje blago prodajajo po 40% dražje, zakaj naj bi potem tudi delavec ne prodajal blaga — svoje delovne sile — za 40% dražje.

To je zahteva delavstva pri določitvi minimalnih mezd za Slovenijo in to zahtevo bo moral ban upoštevati, če bo določal mezde glede na »gospodarske in socialne razmere, zlasti na življenjske stroške«, kot mu to uredba velevala.

Gaj.

ZAPISKI

Velik prah je dvignila v listih izjava ameriškega poslanika v Berlinu g. Doda, da »neki milijarder pripravlja v U. S. A. diktaturo«, fašizem. Baje je mišljen Ford. Poslanikur Dodi se bo gotovo posrečilo to tudi dokazati, kar bo zopet razkrinkalo fašizem v edino pravi luči: fašizem kot slugo velekapitala, da z njim zaslepljuje množice.

»Pazite, ka čtete, listi spreminjajo svojo barvo,« pišejo Kleklove »Novine« 16. maja. »Izhaja v Ljubljani dvatjedenski list »Dom in svet«... A na žalost moramo povdariti, da je list prenehal biti katoličanski. Eden za drugim se objavljajo v njem članki, ki žalijo katoličansko vero. Posebno neki mladi gospedek, Koček po imeni... piše zadnji čas takšne reči... Dobro pazite zato, ka čtete. Komunisti se vrnejo tudi med katoličanske vrste i širijo svoj čemer...« Kakor smo že poročali, je pesnik g. Koček obsodil imperialistični fašizem in španske generale, radi česar so ga že naredili za — komunisto! Treba je pač vsakega pošteniaka onemogočiti...

Narod odpušča tistim, ki ga tlačijo, toda nikdar ne bo odpustil tistim, ki mu lažejo in ga varajo. Montalambert.

Demokracija temelji na javnosti, kar je posledica načela o svobodi in enakosti.

Masaryk.

Vse demokratične države so doslej samo poskus demokracije.

Masaryk.

Prava demokracija ne bo samo politična, pač pa tudi gospodarska in socialna.

Masaryk.

Naročite »Neodvisnost«

Pred dvajsetimi leti

(Spomini iz prve zore slovenske svobode.)

PARLAMENT.

Slovenski dijaki, ki smo prišli leta 1916/17. na Dunaj, si po mirni zunanosti tega carskega mesta, po rahlo rastoči draginji in komaj opaženem slabšanju življenjskih pogojev nikakor nismo predstavljali, da bomo opazovalci prav zgodovinskih dogodkov, ki so bili znamenja smrtnega boja cesarsko-kraljevske Avstrije. Na prvi dogodek smo nalezli, ko je bil umorjen v luksuzni restavraciji »mesta«, pri Meisl-Schadnu grof Stürgkh, ministrski predsednik Franca Jožefa, apostolskega veličanstva. Ne dolgo po tem, smo popoldne ob dveh v kavarni »Währingerhof« zaupno izvedeli, da je tistega dne dopoldne ob devetih ugasnilo tudi življenje tega veličanstva samega, kar se je pa sporočilo »njegovim narodom« tako, kakor da je ugasnilo šele zvečer ob devetih, kajti novo apostolsko veličanstvo Karel I. in IV. se je šele proti večeru pripeljalo z rumunske fronte na Dunaj in je želelo videti prejšnje veličanstvo »še živo«. Na ta način so prihranili »interregnum« (nadvlado).

Novi cesar je spomladi 1917. obudil Trnjulčico ob Ringu: parlament. Za premnoge izmed nas dijakov je bila to priložnost, ki je na noben način nismo hoteli opustiti. Takrat na galerijah in v ložah dunajskega parlamenta skoro niso bili del drugih kot slovenske dijače in galske jude — begunce. Dunajski »pillari« ni imel rad ustanove, ki mu ni mogla dati sijaja kakor dvor ali Schönbrunn. Tako smo slovenski dijaki v velikem številu in stalno zasledovali taktatne burne govore Čehov, dunajskih socialistov in svobodomiselcev, z zadržanim dihom poslušali odkritja »taborov« in srkali vesti, o katerih podeželje ni vedelo ničesar,

nasproti ljudstvu materinska čustva. Najbolj nas je pa zanimal način nastopanja posameznih poslancev, posebno onih iz naših krajev.

V ozračju sprostivne, ki je nastala zaradi same obuditve dotlej počivajočega parlamenta, smo pričakovali od poslancev tudi v izrazih njihovih govorov in nastopov ponos državljanov, demokratov. Bili smo razočarani: visoki, belobriki in belolasi Pogačnik se v parlamentu sploh ni pokazal drugače kot v polkovniškem kroju mladostrelcev in v družbi generala Georgija, drugi pa, ki so se pojavljali na govorniški tribuni, so se kosali med seboj, kdo bo bolj hlapčevsko izražal svoje misli. Edino izjemo smo doživeli v tistih hipih, ko je stopal

na tribuno čokati in ironični dr. Krek, ki v govorih ni imenoval cesarja nikoli drugače, kot »cesarja«, ministrov pa nikoli drugače, kot »gospodje ministri«. Kot svež veter so vplivale na nas njegove enostavne, vsake hinavščine proste besede in nas odškodovale za plohe upognjenih slavošpevov, ki so jih trosili ostali. Takrat smo spoznali, da je od vseh teh predstavnikov Slovencev edini Krek zraščan z ljudstvom in po srcu in misli — demokrat. Škoda ga je; nekaj mesecev po tem je bil — mrtev, z njegovo dedščino se pa ožarijo mnogi, ki so vpricho njega v dunajskem parlamentu še leta 1917. tonili med »majestetami« in med »ekselencami« . . .

GOSTILNA V GRADCU.

Ob koncu oktobra 1918 . . . Gradec trdo nemško mesto, mestni park, veve- rice, upokojenci in ura na gradu . . . V zraku gotovost popolnega poraza osrednjih velesil, mi pa v vojaški suknji ene izmed teh tonečih držav . . . Velikokrat sem se že skušal spomniti, kako ali po kom mi je prišepetala nekega večera vest: vsi Slovenci-vojaki bodo danes v tej in tej gostilni, kamor pride slovenski politik poročat vojakom o političnem stanju in o položaju Avstrije, oziroma o stališču Slovencev. Brez uspeha: tako se mi zdi, kot da je ta vest priplaval po zraku in se polastila vseh, ne da bi jo bil kdorkoli širil. Verjeti nismo hoteli, da se najde med slovenskimi politiki sploh kdo, ki ve, da je treba tudi vojaške obvestiti, da je treba tudi vojaške poučiti.

Dvomili smo, a šli smo vsi oni, ki smo vedeli za to gostilno, in oni, ki smo morali begati po vsem mestu, preden smo jo iztaknili. Vsi smo šli in razmeroma velika dvorana z vsemi sosednimi sobami je bila nabito polna samih vojakov, stisnjenih kot žveplenke.

Pri vstopu v gostilno je stal možakar v slabem črnovojniškem kroju in vprašal: »Slovenec?« Prvič v življenju sem doživel, da je bila beseda »Slovenec« geslo, propustnica. Prispel sem med zadnjimi, ker sem moral begati po mestu, preden sem našel domenjeno gostilno. Na Dunaju se orientiraš že prvi dan, ko prideš tja, v Gradcu je stvar precej težja. Moral sem stopiti prav zelo na prste, da sem prodril od dima in vročine sparijen megle in zagledal globoko notri na dnu dvorane politika, ki je govoril vojakom, da so postali — svobodni Slovenci. Glava pri glavi je stala gmota vojakov in sproščeno zagrmela »Živela Slovenija!«

Ta politik je bil — dr. K u k o v e c. Med vojaške je poslala prva slovenska vlada v Ljubljani . . .

Dr. I. Š.

Resnica in slovenski katoliški tisk

Ves katoliški tisk in ves katoliški živelj se je začudil in zastrmel nad dogodki, ki so se leta 1917. odigrali v Rusiji. Začudil se je, kako je bilo mogoče kaj takšnega v Rusiji? Kako je bilo mogoče, da je verni ruski mu- žik vdiral v gradove, plenil bogate samo- stane, streljal, zapiral duhovnike, do kate- rih je imel toliko spoštovanja? Namesto, da bi katoliški tisk razčlenil gospodarske raz- mere, ki so vladale v fevdalni nedemokrati- ni Rusiji, se je podobno vsemu zapadnemu kapitalističnemu tisku, zadovoljeval s fotogra- filjami »mistične« ruske duše, ki so jo raz- stavljali vsemu zapadu na ogled znani ruski literati. Če bi poznali resnično podobo rus- kega mužika, se ne bi čudili, da je tako aktivno posegel v rusko revolucijo in se po- kazal tu in tam krutega, nečloveškega. Saj je bil krut že doma. Žena mu ni bila enako- pravna, ampak sužnja, ki jo je pretepal in zapostavljal v javnem in privatnem življe- nju. Teh razmer pisci in polnilci stolpcev v dnevnem tisku vseh svetovnih naziranj niso hoteli videti. (Da niso vedeli zanje, ni verjetno.) Saj bi morali potem za- mikati tudi slovenske in hrvaške kmečke upore in proglasiti Matijo Gubca za marks- ističnega revolucionarja. Pozabili so, da je pravoslavna cerkev posedovala v Rusiji nad dva milijona ha plodne zemlje in da je sv. sinod imel v tujih bankah naloženih nad 72 milijonov zlatih rubljev! Da je bil poslednji ruski car delničar največje angleške oro- žarne, ki je v času rusko-japonske vojne po- šiljala in prodajala orožje Japoncem — to- rej sovražnikom carske Rusije.

V stolpcih tiska nismo zasle- dili in tudi ni bil povdaren neznosni po- ložaj ruskega industrijskega delavstva v prvi dobi industrijskega kapitalizma. V ne- katerih tovarnah delavci vse leto niso do- bili izplačanega svojega že itak minimalnega zaslužka. Ruski delavci so morali plačevati življenjske potrebnosti v aprovizacijskih usta- novah, ki so bile last podjetnikov, za 10 od- stotkov dražje.

O vsem tem je namenoma molčal in še danes molči ves katoliški tisk. Redko ke- daj se »spozabi« kateri meščanski list, ki napiše bridko resnico. Tako jo je napisal pred kratkim »Slovenec« uvodničar v se- stavku »Demon in kapitalizem«. Toda že v naslednjih stolpcih je pobijal samega sebe in pljuval resnici v obraz. listi po- znajo pač drugo logiko. Čitatelji pa, ki jim je vsaka beseda sveta in vsak oglas učin- kovit, svetlo in slepo verujejo pisani be- sedi. Poleg podlistkov požirajo tudi vse ne- smiselne trditve in se zadovoljijo z vsemi nasprotji, ki jih v listih nikdar ne manjka in tudi ne zmanjka.

Slepi so bili vodniki — in oslepih so tisti, ki so jih ti slepi vodniki vodili. — Iskali so razlogov za preobrat v posebnih ruskih raz- merah, namesto v mednarodnem kapitali- stičnem sistemu. Tako jih iščejo tudi sedaj v Španiji, in jih bodo iskali in seveda tudi našli za preobrat v kakšni drugi državi. V tem je tragika vsega kapitalističnega tiska. Za vzroke in za potek preobrata v Rusiji so bila merodajna za naše slovenske kapi- talistične liste tisti čas poročila iz Rige in Varšave. Kot so sedaj za potek dogodkov v Španiji merodajna nemška poročila DNB (Nemškega poročevalskega urada) in slike filmskega podjetja v Monakovem. Ta gore- nost izvira menda iz dejstva, da je nar. socializem v Nemčiji, zlasti zadnje čase, ve- lik prijatelj katolicizma. Saj je zaprlil nekaj nad tisoč nemških katoliških duhovnikov! — Veliko ljubezen so pa izkazali narodnemu socializmu tudi slov. kat. duhovniki, ki so se lani v tako lepem številu udeležili ber-

linske olimpijade. — Ne vem, ali so kaj vpra- šali po svojih stanovskih tovariših v kon- centracijskih taboriščih? Tega katoliški tisk ni poročal. No, pa saj so ti aretirani duhov- niški-redovniki tihotapili denar. S tihotapci se pa ni dobro družiti, ker človek izgubi dobro ime. O takih in sličnih pobratimijah kat. listi molčijo. Pač pa kaj radi z vso svojo udarnostjo lopnejo po ljudeh, pa če tudi duhovnikih (»kurati«), ki se družijo v skupni fronti za doseg gospodarske in narodne samostojnosti slov. naroda, za do- sego tega, kar zahteva večina slovenskega naroda, ki je menda le katoliški. Čudno je, da ni »Slovenec« napadal leta 1921. »Zveze delovnega ljudstva«, ampak je za to zvezo polnil stolpce svojega glasila in z velikimi črkami objavil zmago te skupine. Zakaj? Najbrže zopet zato, ker je nedosleden. Med kurate ljudske fronte bo sedaj »katoliški« slovenski tisk moral vpisati poleg kaplanov in župnih upraviteljev tudi še kardinala. Sve- tujem duhovitemu Petru Rešetarju, da v bo- doče vrže na rešetno tudi kardinala.

Dolžnost tiska, posebno še katoliškega bi bila, do poročila stvarno in resnično o važnih dogodkih, ki se odigrajajo v svetu. Sicer ima katoliški slovenski tisk enotno linijo, v kolikor nosi pridevek katoliški ali verski. Pa šv v tem pogledu ni vselej dosleden. Že sedaj razločuje katoliški tisk katolike prve in druge vrste, kakor tudi katoliške duhov- niki prve in druge vrste. Bolje rečeno, kat. slovenski tisk podpira vse težnje kapitaliz- ma, ki si seveda iz taktičnih razlogov na- tika masko pobornika za čistost vere in stro- go izvajanje verskega kulta. Tako je v eni sapi pel slavošpeve Hitlerju, dokler je bil v besedah religiozen. Tako podpira danes na vso moč katoliškega Španca generala Fran- ca —, ker se bori za poglobitev religiozne- ga življenja in sanjari o ustanovitvi kapi- talističnega fašističnega režima v Španiji. Katoliški Baski so pa menda katoliki druge vrste.

Na splošno pa tudi lahko rečemo, da ka- toliški tisk zelo »bremza« in z veliko zamudo priobči kakšno objektivno poročilo o ljudskih gibanjih. Glasila katoliške akcije bi morala biti nekoliko bolj prožna in objektivna. Si- cer se lahko zgodi, da bodo nasprotniki prev- zeli veter iz jader. Pred vsem pa bi zahte- vali doslednost in resnico. Sicer ne bo pri- stojal katoliškemu slovenskemu tisku pride- vek katoliški. Dobesedno je res katoliški. Katoliški je vesoljni. In res je razširjen po vsej Sloveniji v besedi in sliki. Toda s tem še nikakor ni v pravem pomenu katoliški, saj ne ljubi resnice — noče ali si ne prizade- va, da bi spoznalo resnico — in to je že greh zoper sv. Duha.

Ko bo katoliški slovenski tisk to storil, potem bo res katoliški v pravem pomenu besede. Potem tudi ne bo ločil katolikov prve in druge vrste, potem ne bodo samo trije slovenski katoliški duhovniki — kurati slov. ljudske fronte, ampak tudi gospodje okrog »Slovenca«, »Slov. gospodarja« in »Del. fronte«. Potem bo res postal katoliški tisk glasnik katoliške akcije v Sloveniji. Sicer pa bo še nadalje glasnik reakcije.

Akademski mladina za kmečko-delavsko gibanje. Po povabilu akademskega društva »Triglava« v Zagrebu, je predaval 22. t. m. g. dr. K u k o v e c o političnem polo- žaju Slovenije. Po debati o tem vprašanju so akademiki sklenili, da se odločno zav- zamejo za samostojno slovensko kmečko- delavsko gibanje. (Dajše poročilo sledi.)

Iz popotne torbe

n. t.:

Po treh uspešnih ljudskih izletih — trideset najavljenih.

»Domoljub« z dne 12. t. m. piše o izletih, ki jih prirejajo somišljeniki slovenskega ljud- skega gibanja tako, kakor da bi se za njimi skrivali Sokoli in komun.sti. Zdej se z »Do- moljubom« še ne bomo prepirali, ker smo prepričani, da bodo kmalu pisali drugače o slovenskem ljudskem gibanju in da bodo — morda že jutri! — pozvali somišljenike tega gibanja k skupnemu boju proti fašizmu. Slo- vensko ljudsko gibanje se je jasno opredelilo in v najkrajšem času se je temu gibanju po- srečilo izpodkopati temelje fašizmu spodaj, med tem ko se »Domoljubovim« ljudem se vedno ni posrečilo uničiti fašizma v vrhovih. Že se je zgodilo da se je neki prvak J. R. Z. vprašal, kje so bili antifašisti takrat, ko so fašisti napadli srednješkolsko mladino. Tova- riši iz Kopitarjeve ulice nočejo videti in od- straniti ovir, ki so nam postavljene v skup- nem boju proti fašizmu, upajo pa si predrzno vprašati, kje smo bili, da se je to zgoditi moglo kar se je. Ko bodo ovire odstranjene — slovenska javnost je lahko prepričana — naš somišljeniki antifašisti ne bodo dovolili nobenega izzivanja niti v Ljubljani niti kjer- koli v Sloveniji. Ko bomo imeli toliko svo- bode, kolikor je imajo upokojeni politikarji in general ter bivši dik.tator Živković, eksponent tujih interesov Ljotić in »proti- korupcionistični« in »rasiistični« fuhrer Hod- žera, mrs ne bo treba klicati na pomoč, ljud- stvo bo s fašisti samo opravilo.

Pridite, če vam je kaj do skupnega boja, sami med nas, na naše izlete da nas prav spoznate in če boste o vsem kar boste med nam doživeli, pisali iskreno in ne tako, ka- kor zhltevajo od vas nepoboljšljivi stran- karski zagriznjenci, bo slovenska skupnost v najkrajšem času popolna.

Izletoma, o katerih ste se tako na široko razp.sali, sploh niste prisostvovali. Poslušili

ste se uradnega poročila in ga prikrojili! Te izlete ste predstavili kot nekaj kompromi- tiranega levičarskega in pozvali oblast, da naj ne dopušča tega ker svoboda ni za vsa- kogar, prav gotovo pa ne za take izletnike, kakor so se zbrali 2. maja na Taboru nad Črnučami in 9. maja z Zalogu. Na prvem izletu, ki se ga »domoljubovci« niso udele- žili, če tudi so bili povabljeni, se je kljub slabemu vremenu zbralo okoli 150 mož. že- na in mladeničev vseh svetovnonazorskih in političnih prepričanj. Res je bilo vse navdu- šeno in dobre volje. Prepevali smo vse zna- ne narodne in umetne pesmi vmes pa še kakšno narodnoobrambno in borbeno kakor tisto »Hej Slovenci« z besedilom ki so ga sestavili »domoljubovci« za časa Živković- ve diktature, zdej se pa tega besedila sra- mujejo in ga podtikajo levičarjem.

Na drugem izletu, na katerem tudi ni bilo tovarišev iz Kopitarjeve ulice, so iz- letniki v osmerostopih korakali skozi Zalog in peli pesmi ob spremljanju godbe. Zalo- čani so jih navdušeno pozdravljali z anti- fašističnim pozdravom. O drugih izletih »Do- moljub« ni pisal, kar je prav gotovo dobro znamenje. Prepričani smo, da bo ob prvi ugodni priliki spregovoril »Domoljub« o teh izletih pravičnejšo besedo.

Vest o prvih uspešnih izletih se je z veliko naglico razširila po vseh slovenskih vaseh in industrijskih centrih in tako bodo v pri- hodnjih tednih taki izleti v brežiškem, kr- škem, novomeškem okraju in drugod. Ka- kor izgleda, bo preko trideset takih izletov, kjer se bodo zbrali tisoči in tisoči zavednih Slovencev.

Španski vladi je po poročilu »Nouvelles littéraires« uspelo rešiti največje umetnine španskih in drugih slikarjev pred fašistič- nimi »brantelji kulture in civilizacije«. V pariškem Louvreu bodo čakale slike Ve- lasqueza, Goye i. dr., dokler ne bo zmani- kalo »branteljem kulture in civilizacije« bomb in sličnih »civilizacijskih sredstev«.

Oglašujte v „Neodvisnosti“

Ivan Kreft:

»Majniški deklaraciji« in njenih nasprotnikih

V Koroščevi rojstni vasi — Biserja- nah pri Sv. Juriju ob Ščavnici — smo podpisali »majniško deklaracijo« vsi od ljudskoškolskih otrok višjih razredov do starcev in stark. Odpadnike smo lahko na prste ene roke prešteli, tako so bili redki in spominjam se jih še danes, če tudi so povečini že v grobu. Hčerka ene- ga teh redkih odpadnikov Slovencev je bila moja sošolka.

Ko je deklaracija krožila, sva obisko- vala četrti razred ljudske šole. Deklara- cijo je podpisala skupno z nami, nje- nimi součenci. Ko so njenemu vzgledu sledili še njeni starejši bratje in sestre, jih je nemškutarski oče vse spodil od hiše k sosedom-zagovornikom »deka- racijskega« gibanja, ki so jih vzeli pod svojo streho, dokler se burja v domači hiši ni polehla.

Nikdar preje, tako so že takrat govo-

rili, in nikdar pozneje ni bilo v vaščanih — Biserjančanih — take narodne zave- sti, take sloge in skupnosti, kakor za časa podpisovanja »majniške deklaracije«. Celo mladi fantje takrat niso peli zaljubljenih in zaokroženih podoknic svo- jim dekletom, temveč borbene slovenske in slovanske pesmi pred hišami narod- nih odpadnikov, nemčurjev, ki niso pod- pisali »majniške deklaracije«.

Danes, po dvajsetih letih, skušajo po- men »majniške deklaracije« izkoristiti naši fašisti, katerim ne gre v račun na novo se porajajoča slovenska skupnost. Kakor pred dvajsetimi leti nemčurji, ta- ko se bodo danes tudi fašisti morali umakniti pred odločno slovensko skup- nostjo, za katero se po svojih najboli- ših močeh borimo in žrtvujemo tudi mi — somišljeniki slovenskega ljudske- ga gibanja.

VSAKDANJA PODOBA.

Tekstilna tvornica Schonsky, katere afer pred javnostjo ni bilo več mogoče zakriti, odpušča delavce.

V soboto so odhajale odpuščene delav- ke iz tovarne. Matere, žene, dekleta brez staršev, hčere brezposelnih. Za plačo, ki sega daleč pod minimum, so pustile tu toliko svojih sil, toliko ur, ko je zunaj sijalo sonce, toliko zdravja v tem pra- hu, ko so se gospodje zabavali na njih račun v letoviščih. Najbolj žalostno pa

je to: celo upe so gradila ta dekleta in zidala gradove v oblake, ko so računala, koliko dinarjev bodo dobila za toliko ur in nadur.

Tako sem pomislil, ko se je eno izmed teh deklet naslonilo na umazano tovar- niško steno in zajbkalo. — C. Z.

»No pasarán!« — »Ne bodo prodrli!« je nov roman Uptona Sinclairja, ki v njem opisuje boje na madriški fronti. Pisatelj pravi, da je ta knjiga odgovor Mussoliniju, ki je njegove knjige v Italiji prepovedal in Hitlerju, ki je dal njegove knjige sežgati.

N A Š I K R A J I

POZIV PRISTAŠEM KMEČKO-DELAVSKEGA GIBANJA.

Kakor lani, meseca oktobra, tako ste tudi danes pristaši našega gibanja v mnogih občinah pozvani, da se udeležite občinskih volitev. Kakor je bil naš nastop časten v preteklem oktobru, naj bo tudi zdaj, četudi se moramo boriti s samimi ovirami in niti volilni red niti ostale javne razmere ne dajejo mnogo pobude za udeležbo. Gibanje za zboljšanje stanja kmeta in delavca je po od dne živahniješe. Tudi te naknadne volitve naj izpričajo zrelost našega gibanja in politično zavest naših pristašev.

Pozivamo torej vse somišljenike in simpatizerje, da v polni meri storijo svojo dolžnost v občinah, kjer so razpisane volitve!

Izvršni odbor Kmečko-delavskega gibanja.

TRBOVLJE.

Dne 20. maja t. l. je vodstvo II. rud. skupine (po preteku 7 mes. roka zad. skup. zborovanja) zopet sklicalo zborovanje članov II. rud. skup., čeprav je članstvo II. skup. z dne 19. marca 1934 soglasno sklenilo in predložilo resolucijo, v kateri je zahtevalo, da se naj sklicujejo takšna zborovanja redno vsakih 14 dni in naj se na njih poroča o delovanju funkcionarjev II. rud. skup. o Bratovskih skladnicah, Del. zbornici in o vseh delavskih ustanovah in delavci člani II. rud. skup., naj bi imeli možnost, staviti razne predloge, zahteve, pritožbe in drugo. Da so taka zborovanja nujno potrebna, ni potreba utemeljiti, ker razmere v rud. revirjih so vnebovpljive, ko vidimo, da se krši kolektiv. pogodba na vseh krajih, akordne postavke se stalno znižujejo, kazni so kričeče (vzhod. obrat), izrabljanje, praznovanje šitov od strani T. P. D. so v škodo delavstva draginja raste, a v kolektiv. pogodbi nimamo klavzule, kakor smo jo imeli in je bil deležni po vojni po zaslugi zavednega delavstva in ki se je glasila: ako se dvigajo cene življenjskih potrebščin, se sorazmerno temu dvignejo delavske mezde. To so pa sodelavci sedanje kolekt. pogodbe vede ali nevede prezrli. Rudarji vidimo nujno potrebo po takih zborovanjih, kjer se lahko pogovorimo o naših vsakdanjih potrebah in zahtevah. Hočemo da se izvaja II. poglavje § 2. prav. rud. zdruge — ne vidimo pa potrebe po petju siavospevov in po dvurnih govorih o velikanskih uspehih, ki jih pa mi nikjer ne vidimo, ker se položaj rudarjev z dneva v dan poslabšuje, dobički kapitalistov pa rastejo; ne vidimo potrebe, da se na takih zborovanjih usanja demagogja da se bliati poštene dlayce in meče krivdo na nje, ne pa na ono stran odkoder prihaja vse gorje nad delavstvo. Ne obsoja se pomanjklivosti paragrafov, pravilnikov in ne njih krivcev. Goji se neke vrste strankarsko mržnjo, hoče se delati razdor in se v naprej gojiti sovražstvo v delavskih vrstah, nekoga povečevati a drugega poniževati, razdvaja sa mesto združuje. Del. ljudstvo obsoja tako politiko in noče, da bi naš kdo razdvajal in razbijal našo enotnost, ker smo vsi delavci

in enake so vse naše vsakdanje potrebe in zahteve, to pa brez razlike političnega ali verskega prepričanja; naše zahteve so, da se zborovanja vrše v medsebojni vzajemnosti, bratstvu vseh trpečih in v najboljši harmoniji da se na takih zborovanjih razpravlja o načinu, kako odpraviti kričeče krivice, doseči zboljšanje mezd urediti stanovanjske zadeve itd. Naj se nikdo ne čudi, če to zborovanje ni bilo zastopano po članih II. rud. skup. tako, kakor bi drugače biti moralo, če se ne razpravlja o najvažnejših delavskih zahtevah in potrebah. Hvalisanj rudarsko delavstvo ne potrebuje (ker pregovor pravi, da se dobro blago samo hvali), ne potrebuje uspavanja, pač pa okrepitev v borbi za vsakdanje potrebe in za srečnejšo bodočnost slovenskih rudarjev in vsega delovnega ljudstva. — Vsemu rud. delavstvu pa kličemo: organizirajmo se v svojih razredno borbenih org. zahtevajmo v njih likvidacijo vseh priveskov kapitalističnih političnih strank, zahtevajmo združitev v eno skupno močno strokovno zvezo, kjer bomo združeni vsi brez razlike, ker le na ta način si bomo naš položaj izboljšali. b. k.

JESENICE.

Na binkoštni ponedeljek, ko odhaja vsako leto ogromna večina jeseniških delavcev na izlete, da si oddahne, so priredili »komisarija« jeseniške podružnice ZKJ »občni zbor«, katerega se je udeležilo okrog 30 oseb v zelo varnem sobodnem zavetju. Kolikor smo mogli dognati, so se tega »občnega zbora« udeležili samo oni, ki po lastnem letaku sploh niso bili člani podružnice, dokler se niso »sporazumeli« s centralno upravo ZKJ v Beogradu, in nekaj gostov iz sosednih vasi, od katerih so nekateri občinski odborniki na listah JRZ. Da delegatov centralne uprave ni manjkalo, se razume, vsteti so pa v številu 30 z »zavetjem« vred.

MARIBOR.

Bela bolezen. Sobotna premiera te sodobne in silne drame je kljub pozni sezoni privabila polno gledalcev. Napetost, ki se je od prizora do prizora stopnjevala, se je ob Galenovi pretresljivi obsodbi vojne sprostila v navdušenje, ki prav do konca ni popustilo. Izmed igralcev nas je prav posebno ogrel mirni, nepatetični, a skozi in skozi človeški in resnični dr. Galen (N a k r s t). Tudi »meščansko stremuški«, za vse fraze dovzetni oče (K o š i č) nam bo ostal še dolgo v spominu. Ostali igralci so svoje vloge častno rešili. Vobče pa se je poznala predstavi neka naglica pri naštudiranju, ki je pa menda niso krivi niti režiser niti igralci. — J. A. D.

HRASTNIK.

Tudi v Hrastniku, v tej sajasti dolini, se polagoma širi »Neodvisnost«, ker čutijo ljudje potrebo po neodvisnem tisku, ki se bori v duhu prave demokracije za izboljšanje položaja našega slovenskega naroda, kmeta, ročnega in duševnega delavca in obrtnika. — Naš kraj je industrijski. Tu so kar tri velika podjetja: steklarna, kemična tovarna in rudnik. Zaposlenih je v vseh podjetjih čez

dva tisoč delavcev in delavk, ki živijo v zelo bednem socialnem položaju. V steklarni je zaposlenih čez tisoč delavcev in delavk, med njimi veliko število mladine, ki zasluži od 9 Din naprej na šurnem šiltu. Tako izrabljena ni menda mladina v nobenem podjetju širom Slovenije, kakor pri nas v steklarni. V kemični tovarni je tudi zaslužek tako mizeren, da mora marsikdo delati nadure, da preživi sebe in družino. Pri rudniku ni nič boljše, ker se je vsako leto praznovalo od leta 1930, dalje po 2, 3, 4 dni na teden, zaslužek je pa padel na minimum, tako da ga ni rudarja, ki bi ne bil pri trgovcih dolžan. Slabo se godi tudi obrtnikom, ker je slabo vsem stanovom, če nimajo delavci denarja.

Zato je potrebno, da se vsi delovni stanovni združimo, brez razlike na politično prepričanje, da izvojujemo boljše bodočnost za kmeta, ročnega in duševnega delavca in obrtnika!

IZ NOVOMEŠKEGA OKRAJA.

25. aprila se je vršil pri Novem mestu šestanek slovenskih mačkovcev. Sestanek je vodil Batušič, kandidat na Mačkovi listi pri petomajskih volitvah. Obisk je bil dober, bilo je od 100 do 150 ljudi. Razposlanih je bilo mnogo vabil. Tisti, ki so zvesti pristaši slovenskega kmečko-delavskega gibanja, vabil niso prejeli. Mnogo povablencev ni prišlo. Mnogo ljudi so pripeljali na sestanek razni Orjunaši in JNS-arski priganjači, ki so pri zadnjih olitvah še kandidirali na JNS listah, ali so pa vsaj delali zanje. Žena nekega agilnega člana te kmečke mačkovske skupnosti je stokala pred skupščinskimi volitvami za svojega moža-kandidata na Jeftičevi listi: »Kaj bo, če ne bo naš Francelj izvoljen. Ali nam bo vse prodano!« Pa res ni bil izvoljen in mu je bilo res prodano. Tudi iz Trebnega so prišli hudi mačkovci, preje JNS-arji. Ti so bili kar hudi, ko je nekdo omenil, da smo Slovenci in da moramo voditi slovensko politiko. Takila ljudje so enkrat Jugoslavlani, enkrat Hrvat, samo Slovenci nikdar. Sami nimajo nikake slovenske narodne zavesti, pa mislijo, da je tudi slovenski kmet nima. Udeleženci tega sestanka so videli, kakšen je položaj. Izvedla se je ločitev duhov. Naše gibanje je brez dvoma veliko pridobilo.

Naša rešitev je v lastni slovenski skupnosti, v sodelovanju vseh slovenskih političnih skupin. Potrebna je samostojna slovenska ljudska politika. Mi moramo živeti iz lastnih sil in se nam ni treba ponujati ne komurkoli!

SLOVENJGRADEČ.

Tudi v našo Mislinjsko dolino je prišla »Neodvisnost«. Prihaja med nas vseh vrst mišljenja časopisje. Prav posebno pa se je silila »Delavska fronta«, ki pa zna le veliko govoriti, posebno jo pa bode v oči naše gibanje. Zato smo jo odločno zavrnili. Sploh pa — ali more imeti dobre namene tak list, ki ga pod ceno in celo zastoj povsod vsiljujejo? — Ker zastopa »Neodvisnost« kmečko-delavske interese, smo si jo odločili naročiti in jo širiti med naše ljudstvo. V njej bomo govorili o naših potrebah, med seboj se bomo sporazumevali in dosegli, česar posameznik ne zmore. Ker pa hočemo doseči zboljšanje položaja, so nas nekateri kar krstili za komuniste in ne vem, kaj si bodo ti zaslepljenci še izmislili. Upam pa, da bo-

do svojo zmoto še spoznali. — Tudi pri nas smo raztepeni na več političnih skupin, prevladuje pač še J.R.Z., ki je vladna stranka. Tudi J.N.S. še brca, toda je precej mirnejša, kakor je bila preje. Nekdaj so trdili, da njih oblasti večno ne bo konec, toda kmalu jim je odklenalo. — V tukajšnjih tovarnah so plače tako nizke, da je težko živeti. Mladina pod 18 let zasluži komaj 1.50 do 2 Din na uro, drugi pa od 2 do 2.50. Temu smo pa precej krivi sami, ker nismo združeni. Zato se bo treba poprijeti načela »v slogi je moč«. Samo združeni bomo mogli preprečiti naskok fašističnih izkoriščevalcev. — Delavec trpin.

SLADKORNI KARTEL.

V Jugoslaviji imamo 8 sladkornih tovarn, ki so vse kartelirane, to je: dogovorjene glede enotne cene sirovin in izdelkov. Značilnost kartelov je, da je vsaka tovarna lastnina tistih delničarjev, ki so vložili svoj kapital v poedine tovarne. Dve tovarni sta državni. Vse te tovarne so združene v kartel z namenom, da urejajo proizvodnjo sladkorne repe, sladkorja in njegove cene. To pomeni, da so te tovarne monopolizirale notranje tržišče in postale popoln gospodar pridelovalcev sladkorne pese in potrošnikov sladkorja. Kdo in kako naj s tem kartelom tekmuje?

Zato pa plačujejo kmetu pridelovalcu sladkorne pese za stot repe skrajno nizko ceno, da stane proizvodja kg sladkorja le 2.50 Din. V tej ceni je že vračunan običajni dobiček tovarnarja. Cena sladkorja pa je pri nas približno 15 Din; razlika med proizvodno ceno (z običajnim zaslužkom) in prodajno ceno na drobno je torej 12.50 Din.

Iz kakih 700 milijonov kg sladkorne pese so v 8 tovarnah izdelali nad 86 milijonov kg sladkorja, tedaj iz 100 kg repe nad 12 in eno četrtino kg sladkorja. Poprečno so tovarne plačale za 100 kg sladkorne pese 19.80 Din.

Kdo se okorišča plodov pridelovalcev sladkorne pese? Presežke prave tovarniške cene je, kakor že povedano, 12.50 Din od kg. Od tega gre za trošarino 8.50 Din, a industrijalcu 3 Din kot nekaj približek ali nameček, ostanek pa trgovini s sladkorjem.

Iz tega je razvidno, da dela kmet v prvi vrsti le za žep industrijalca, in sicer od dveh strani: kot pridelovalec in použitnik. In ostali? Le računajmo, kako velike žrtve jim poklanjamo!

Uredništvo prosi dopisnike, da oprostite, če niso objavljeni vsi njihovi članki in dopisi. Snov je morala biti radi praznika že v sredo v tiskarni, mnogo prostora je zavzela tudi »Majniška deklaracija«.

Uprava prosi vse ki jim pošilja list na ogled, da se s položnico ali dopisnico nam narečijo ali da ga vsaj zanesljivo vrnejo — sicer bomo tudi njih smatrali za naročnike.

Tej številki smo priložili položnice vsem razen mariborskim naročnikom, ki jih bo obiskala naša inkasatka.

Izdaja konzorcij »Neodvisnosti«. Urejuje in odgovarja Stanko Hiti, novinar v Mariboru. Tiska Mariborska tiskarna, predstavnik ravnatelj Stanko Detela.

C. Zagorac

Zgodba o Valdiju

Kadar zbolijo kak velik gospod, izdajajo zdravniki biltene, ki jih lahko berete v dnevniki mnogokrat debelo natisnjene. Take biltene mi je pri našala zaporedoma štiri dni gospodinjinja služkinja, ki ji s tem izrekam zahvalo, ker sem po teh biltenih sestavil ta spis in ga tako pošiljam vsej slovenski javnosti — gospej in njenemu psičku v spomin.

To je bilo za veliko noč. Ves dan je snežilo — saj še gotovo pomnite — in po naših državnih, banovinskih in občinskih cestah je bilo blata do gležnjev, prav tako kakor pred leti,

To vreme je marsikom pokvarilo veselje. Tako tudi moji starejši sestri, ki se je hotela pokazati v svoji novi obleki in mlajši sestri, ki se je že nekaj dni učila stopati v novih čevljčkih.

Preveč je že o vremenu. Predmet moje velikonočne pozornosti je bil namreč gospodarjev kužek. Valdi — tako je psičku ime — je star nekaj nad eno leto, dolg z mišjim repom vred kakšnih pet decimetrov, pasme mu pa ne vem, ker smo se učili v šoli samo teorije, praktično pa nisem imel s psom nikoli opravka. Rodil se je Valdi pod srečo zvezdo, le zdravja je šibkega.

Dolžnost in pravica demokratične javnosti odstranjujeta tajnost in prikrivanje. augurstvo v najširšem pomenu besede: razvoj in napredek npravnosti in vsega javnega in zasebnega življenja pomenita, odvajati se laži in lažnivosti.

Masaryk.

Tudi psi so razdeljeni v družbene razrede. Pocestna kuzla in buržujski cucek gotovo nimata istega družabnega položaja. Prav tako ne policijski ovčar in lovski pes tovarnarja N. N. Mirno lahko trdim, da spada Valdi v boljšo družbo. Saj spi v fotelju, včasih tudi v gospodarjevi ali celo milostljivini postelji, je s čistih krožnikov narezke in pije kavo, ne druži se s komerkoli in sploh — Valdi je mlad aristokrat. Ker je zelo talentiran, ga nameravajo poslati v neko dunajsko šolo, da se še bolj izobrazi in tako postane vreden osebnih prijateljev svojega gospodarja.

Na velikonočni ponedeljek proti pol dnevu pa je nastal v hiši velik alarm. Zaporedni red dogodkov pa je takle:

Valdi stanuje v prvem nadstropju nad mojo sobo in tako ga slišim vsako jutro. Na velikonočni ponedeljek pa ni nič lajal, le nekajkrat je otožno zacvilil. Nisem se zmenil mnogo za to, mislil sem si, da Valdi pač še spi, se preteguje in zeha, ker je praznik in le služkinje in proletarske matere vstajajo tudi ob praznikih ob sončnem vzhodu. Pozoren pa sem postal, ko ni bilo Valdija po kosilu na običajni sprehod. Tako okoli druge ure je namreč vsak dan na stopnišču zacingljalo, mlada služkinja se je v copatah počasi pozibavala in peljala Valdija na sprehod. To pot pa ni bilo Valdija in seveda tudi ne služkinje; ker sem vedel, da je služkinja radi Valdija in ne Valdi radi služkinje, sem zaslutit nesrečo.

Proti večeru pa srečam služkinjo pred vrati. Ne bom je opisoval, kakor to sicer rad delam, kajti glavna oseba te zgodbe je Valdi in vse drugo se vtopi v trgički njegove bolehe mladosti.

»Kam, srček?« vprašam služkinjo.

»K Bulčevki grem po čaj za Valdija,« je dejala. Bulčevka je stara tercialka, ki od pomladi do jeseni nabira zelišča in vam ve naštetih sto zdravilnih čajev. razen tega pa priporoča za posebne bolezni tudi poljsko prst, razne molitve, obkladke, svetnike, pajčevino itd.

»Kaj pa je čutil?«

»E, danes še sploh ni vstal, dopoldne pa je bruhal in ker sem ga psovala, me je hotela gospodinja nagnati kar iz hiše. Ta baba je čisto zatreskana v tega Valdija, otrok tako ne mara,« je šepetala služkinja in prisluhnila, če morda kdo ne prihaja. »Veš, prenažrl se je za veliko noč. Pred menoj pa zaklepa omare — baba! Da bi ji le crknil!«

Tako je torej Valdi je bolan na smrt, jaz sem pa dopoldne že žvižgal vesele koračnice. Kaj si vendar misli o meni gospodinja — kakšen nesocialen človek sem!

Pa sem na Valdija spet pozabil in se ga spomnil spet šele naslednje jutro, ko ga je nesla služkinja vsega povitega k zdravniku. Le nos in oči so gledale izpod rdeče odejice, ki je bila sešita nalašč zanj.

»Pazite, da se ne odgrne! In od zdrav nika pojdite kar v lekarno,« je klicala z vrha stopnic milostljiva in zdelo se mi je, da ima objokane oči. Služkinja se ji je skrivaj namrdnila in ji pokazala jezika, jaz sem se pa skrtil za vrata, da se mi ni bilo treba klanjati. Potem sem pa smuknil za služkinjo in jo spremljal do zdravnika in nazaj. In — brez šale, saj tega tudi jaz nisem takoj verjel — zdravnik je predpisal Valdiju jajčni konjak, ki se je psetu tako priljubil, da mu ga še

zdaj skuhaajo, kadar se kisto drži. Naslednji dan je služkinja spet nesla Valdija k zdravniku, ki mu je brizgnil v trebušček injekcijo, v petek pa je Valdi že začel pomalem lajati in tudi gospodinji se je vrnil v oči pomladni žar — kolikor ga še more imeti šestdesetletna gospa. V soboto — ta dan ima gospodar, mestni svetnik, predsednik nekega društva in sploh ugleden meščan, sejo in se vrne šele okoli enajste ure domov — v soboto zvečer torej pa je že kakor običajno slonela služkinja na oknu in čakala milostljivega gospoda. Služkinja mu namreč odpre stanovanjska vrata, ko prihaja gospod po stopnicah in Valdi mu steče naproti.

»Kum, Valdi, kum! Jo, brafa Valdi, brafa, host mi gern, jo . . .« Tako je brundal ta večer na stopnišču gospodar (mimogrede naj povem, da je po rodu Slovenec, po prepričanju hitlerjanec in obuje v tej lepi nemščini z najemniki, služkinjo, berači in svojim psom, sicer pa lomi neko slovensko-nemško narečje). Tako je torej brundal in tudi z mojega srca se je odvalila velika skrb. Kajti, če bi Valdi umrl — vrag ve — bi postala gospodinja še bolj sitna in skoppa in stanovanje bi prav gotovo podražila.

Valdi je torej spet zdrav in pridno pomaga gospodinji naganjati berače in brez poselne.

»Nimamo nič. Pojte delat!« pravi ona.

»Hou, hou!« pravi Valdi in oba sta zadovoljna, jaz pa tudi, ker berači in brezposelni psujejo in obljubljajo žalostno bodočnost. Jaz jih pa nalašč pošiljam v prvo nadstropje, češ, tam so bogati doma.